

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN CLISURA DUNĂRII*

Ion Dragomir**

Cuvinte cheie: *periegeze, Liborajdea, Gornea, Liubcova, Clisura Dunării*
Keywords: *periegesis, Liborajdea, Gornea, Liubcova, Danube Gorge*

New Archaeological Discoveries in the Danube Gorge Area (Abstract)

A manuscript from the Florin Medeleş Fund at the MNAB is published (typed document, 9 A4 pages, undated, transcribed by Valentin Cedică). The author, Ion Dragomir (Gornea, November 23, 1927 – Reşita, August 13, 2011), graduated from Oraviţa High School and Arad Pedagogical Institute, worked as a teacher in Gornea. He was director of the General School and the Cultural House in Gornea. Passionate about history, he founded in 1969 the Village Museum in Gornea (officially inaugurated on July 27, 1969), which today bears his name. He was a close collaborator of archaeologists from Cluj, Reşita, Timişoara, Sibiu, Bucharest, who carried out archaeological research in the area. He was author and co-author of archeology and ethnology studies and author of the Gornea village monograph (2003). The present paper refers to archaeological materials resulting from field research carried out by the author in localities in the Danube Gorge: Liborajdea, Gornea, Liubcova etc.

Începînd din anii 1987–1989, în hotarul localităţilor Liborajdea, Gornea şi Liubcova au continuat cercetările de suprafaţă, prilej cu care am urmărit, în primul rînd, situaţia complexelor arheologice, de-a lungul malului Dunării, iar mai apoi diferite lucrări agroindustriale din zonă.

Cu aceste ocazii au fost identificate zece noi obiective arheologice care se înşiră din amonte în aval în următoarele puncte:

1. Liborajdea. La locul lui Anoca Maria, la actuala gură a Văii Liborajdea, pe dreapta rîului cu acelaşi nume, pe o mică terasă, cu ocazia unor cercetări efectuate împreună cu Iuliu Boboş, geolog, şi Gh. Lazarovici, pentru depistarea unor posibile surse de silex, a fost prospectată albia pîrîului şi terasa sus-amintită.

În albie nu au fost sesizate eşantioane de silex, deoarece pe terasă în urmă cu un deceniu şi jumătate au fost descoperite unelte de silex, fără a fi unelte tipice. Cu acest din urmă prilej a fost

descoperită o aşchie mare de silex. După părerea geologului I. Boboş, acest silex este specific zonei, găsindu-se sub formă de accidente silicioase în calcarele şi dolomitele jurasice care afectează zona Pescari-Liborajdea. Piesa ar putea aparţine epocii paleolitice, aşa cum s-a presupus mai demult.

2. Liborajdea – Sub magazin. Sub acest termen este cuprinsă zona între şosea şi vechiul mal al Dunării (locul lui Brăilă). Pe o porţiune de cca 100 × 150 m au fost descoperite mai multe obiecte arheologice, din care unele au fost publicate¹.

În zona respectivă amintim cîteva cuptoare de var şi vetre arse. În zonă au mai fost descoperite şi multe fragmente ceramice la care se mai adaugă şi cărămizi romane.

La ultima cercetare a zonei cînd apele Dunării s-au retras, au fost găsite, spălate de apă, o serie de fragmente ceramice şi un obiect de fier. Ceramica găsită aparţine speciilor grosieră şi fină.

Ceramica grosieră prezintă o serie de

* Publicăm în seria **Restituiri** un manuscris al lui Ion Dragomir, aflat în Fondul Florin Medeleş de la MNAB, transcris de Valentin Cedică (document dactilografiat, 9 pagini A4 recto numerotate, nedatat, fără semnătură olografă). Valentin Cedică a respectat folosirea diacriticelor în manuscris şi a omis semnele de corectură ale autorului cu creionul pe text şi cele de dactilografare – despărţire în silabe.

** Ion Dragomir (Gornea, 23 noiembrie 1927 – Reşita, 13 august 2011), absolvent al Liceului din Oraviţa şi al Institutului Pedagogic din Arad, a activat ca învăţător în Gornea, director al Şcolii Generale şi al Căminului Cultural. Pasionat de istorie, a înfiinţat în 1969 Muzeul Sătesc din Gornea (inaugurat oficial în 27 iulie 1969), care azi îi poartă numele. A fost un colaborator apropiat al arheologilor din Cluj, Reşita, Timişoara, Sibiu, Bucureşti, care au desfăşurat cercetări arheologice în zonă. A fost autor şi coautor al unor studii de arheologie, etnologie şi autor al monografiei satului Gornea (2003). Mulţumim doamnei Doina Vereş, fiica lui Ion Dragomir, pentru informaţiile biografice furnizate (Nota Colegiului de redacţie).

caracteristici specifice legate de zona de exploatare a argilei aflată în imediata vecinătate a așezării.

Argila utilizată a prezentat o plasticitate foarte mică drept pentru care s-a folosit un degresant grosier rezultat din pisarea fină a unor roci granitice. Macroscopic se observă granule milimetrice de cuarț, feldspat, muscovit, care au rol de degresant.

Ceramica fină și semifină cuprinde două categorii:

– Una alcătuită dintr-o pastă fină silitică (granule minedecorarele [sic!]) cu un diametru mai mic de 0,2 mm slip subțire de culoare brună, adesea pictat.

– A doua categorie are pastă fină, densă, arsă puternic, reducător. Această categorie este decorată cu fațete pe umărul strachinilor și decor din benzi de incizii fine, încrustate cu alb, și bandă umplută cu „S” – uri culcate.

Tot la categoria fină, mai amintim, toarte în formă de bandă decorate cu 3–4 caneluri.

Dintre forme amintim: o amforă cu gît și buză răsfrîntă decorată cu caneluri pe exteriorul gîtului; un vas de provizii cu gîtul în formă de guler; strachinii plate cu buza adusă în interior cu sau fără fațete, și fragmente de vas cu toarte false discoidale (segment de disc).

Dintre piesele întregi amintim: Un sigiliu (sau dop) din pastă cenușie bine arsă, în formă de clopot, dar plin, cu baza lustruită prevăzută cu o adîncitură circulară; un zdrobitor de piuă intens folosit pe ambele fețe ale diametrului dintr-o rocă dioritică, care prezintă proprietăți mecanice foarte bune; obiect din fier cu dimensiunile: 90 × 40 × 3 mm folosit probabil ca răzuitor.

Concluzii

Materialul aparține unei așezări de la gura râului Liborajdea, din prima vîrstă a fierului din etapa mijlocie a acesteia. După decor materialul aparține fazei clasice sau tîrzii a culturii Basarabi.

3. Cetatea Liborajdea

Prin bunăvoința domnului F. Medeleț am primit o copie a hărții lui W. Latius apărută la 1556. Reținem în mod deosebit de pe această hartă localizarea Cetății Liborajdea între cetățile de la Pescari și Severin. Cetatea apare sub grafia Liberaz ceea ce este lesne de identificat cu Liborajdea de azi.

Cetatea apare chiar pe malurile Dunării de forma unei cule cu cel puțin două etaje. Interesant, sesizînd pentru cetatea de la Pescari turnul care se mai păstrează și astăzi cu trei nivele, o incintă mare cu un turn rotund spre est și un turn pătrat spre vest. Grafia Cetății, a numelui, apare Z. Laszlo (Zent Laszlo sau Sent Laslo).

4. Gornea – Tîrcheviste – loc numit de localnici

unei ridicături de pe malul drept al râului Gornea în zona de contact cu terasa mijlocie a Dunării.

În acest loc a fost identificată prin săpături: o locuire²; Un cimitir medieval³; și este de presupus și o biserică, probabil din lemn. Tradiția populară localizează într-adevăr acolo o fostă biserică.

Cu ocazia primelor săpături (1969), au fost sesizate cîteva pietre în linie și cîteva cărămizi care ar putea fi interpretate ca baza structurii de lemn a bisericii. Ideia ni se pare plauzibilă deoarece mormintele veneau pînă în vecinătatea „intrării”. Socotim intrarea în spre apus deoarece cîteva cărămizi și plăci plate formau parcă o treaptă.

Pe traseul secțiunii deschise în 1969, în fața „intrării” nu au fost găsite morminte doar în ambele casete laterale, în acea zonă au apărut cîteva morminte. Gîndul ne duce deci, la o fostă alee care pornea de la intrarea bisericii.

Am stăruit asupra acestor informații deoarece ele au scăpat din atenția rapoartelor de săpături.

Din păcate, cercetările viitoare nu vor putea lămurii problema deoarece lucrări recente de nivelarea terenului și îndepărtarea spinilor au afectat zona.

La cca. 50 m nord în anul 1980 a fost făcută o secțiune în care au fost descoperite cîteva fragmente ceramice medievale.

În acea zonă, în toamna anului 1989, împreună cu Ghe. Lazarovici și I. Boboș, am cercetat zona după lucrările de toamnă, descoperind un fier de plug, de-o formă arhaică.

Cercetările viitoare vor lămurii poate relația dintre această așezare și biserică, care se află în imediata ei apropiere.

5. Gornea – Pe Vale

Sub acest termen se înțelege partea din lunca Văii Gornea de la moara lui Roiban pînă spre Zomonîța.

În această zonă, între anii 1987–1989 au fost identificate un număr de 12–15 movile. Este dificil de precizat numărul lor exact fără lucrări de prospectare și topografie.

Aceste movile au diametrul între 10–15 m, dar sînt și unele mai mari avînd pînă la 25 m–30 m de exemplu sub fostul sălaș a lui Adam Popov. De remarcat este că după arăturile recente nu au fost găsite nici un fel de urme „arheologice” de la acest sălaș care a funcționat cel puțin 30–40 de ani.

Înălțimea movilelor este între 30–60 cm. S-ar putea ca unele movile să fie naturale dar tot atît de probabil este că ar putea fi tumuli funerari. Unii par să fi avut manta din pietre. Ei ar putea aparține epocii romane cun sînt cei de la Locurile – Lungi⁴, sau epocii hallstattiene, culturii Basarabi; cum sînt

cei de la Eșelnița de lângă Orșova, așezate tot în Lunca Dunării.

Pentru a nu scăpa din vedere mai menționăm existența unei „platforme” de piatră situată între Țărmuri și Locurile – Lungi.

5^b. Gornea – Dumbrava = (La Loc) în fostul loc a lui Stefan Dragomir în malul drumului, în urma lui cu buldozerul, au fost scoase la lumină trei piese arheologice constând din: – Un topor de piatră perforat cu tăișul în formă de pană lucrat cu mare îngrijire – topor dreptunghiular de piatră lat de cca. 4–5 cm; gros 1,5 cm; lung 8–10 cm. – Fund de vas cu decor spiralic în relief.

După asocierea celor trei elemente s-ar putea ca descoperirea să aparțină epocii bronzului.

6. Sichevița – Ogașul lui Senti

Pe stînga drumului județean la cca. 200 m sud de „Cruce” se află o mare alunecare de teren pe suprafața căreia se găsesc numeroși bolovani de silex.

Eșantioanele de silex prezintă o varietate de culori, care variază de la gri, spre gri cenușiu, pînă la negru închis. Aceste roci sînt într-o cantitate foarte mare, probabil căzute de pe coama dealului odată cu alunecarea de teren.

În sprijinul acestei ipoteze facem mențiunea că la cca. 50 m sud de acest loc, în ogașul lui Udrescu nu mai apar eşantioanele de silex (ogașul lui Udrescu este mult sub cota la care apar aceste blocuri de silex).

7. Gornea – Păzăriște În ultimii ani a fost lărgit drumul de acces ce urcă de la Podul Păzăriștii sus pe platou pentru a facilita deplasarea mașinilor agricole mari (combine). Cu acest prilej, în vara acestu[i] an, au fost recoltate cîteva mostre de silexuri de culoare roz și roșcate. Piesele au fost descoperite în jumătatea de sus a drumului.

Remarcăm aceasta ca o posibilă sursă de materie primă pentru confecționarea uneltelor neolitice găsite în stațiunile din zonă.

8. Gornea – Păzăriște – Pod – În continuarea terasei în care a fost practică cariera de piatră și pămînt pentru supraînlățarea șoselei naționale au fost găsite fragmente ceramice preistorice și medievale, ceea ce arată că locuirile semnalate aici⁷ din respectivele epoci (hallstattiană și feudală) se continuă pe terasă. Aceasta presupune continuarea cercetărilor pe această terasă. [Cercetări realizate aici la finalul anilor '80 ai sec. XX de către specialiștii Muzeului Județean Reșița și publicate într-un prim raport extins de Lazarovici *et alii* 1993, 299–301 – nota Colegiului de redacție].

9. Liubcova – Stenca Vest

Pe coasta de Vest a a Stencăi imediat deasupra

drumului, pe o mică terasă alunecată, au fost scoase mai multe fragmente ceramice lucrate în special din pastă fină și semifină. Ca formă remarcăm: – Vasul borcan din pastă brună, sau portocalie amestecat cu nisip și bine netezit cu creștături pe exteriorul buzei sau cu brîuri plasate pe umărul vasului cu creștături oblice. La unul dintre brîuri remarcăm o toartă falsă plină, iar la altul o creștătură „în șa”.

Ceramica fină lucrată din pastă neagră sau castanie cu luciu metalic. Aceste fragmente au și un decor bogat format din incizii creștături și decoruri imprimare din „S”-uri culcate; un fragment de strachină cu buză cu răsfrîntă are ca decor o bandă din creștături verticale pe gît, un șir de „S”-uri culcate între două incizii și grupuri de arcade din benzi, din incizii fin creștate dispuse în arcade. Intregul decor imprimat sau incizat este încrustat cu o frumoasă culoare albă.

– Un fragment de ceașcă care are pe umăr un brîu de linie, de „S”-uri culcate sub care este o fațetă, canelată, marcată de o incizie adîncă. O arcadă din triunghiuri opuse, care cruță un decor în zig-zag, realizat în pozitiv, decorează pîntecul vasului fiind mărginită la exterior de o canelură fină.

Pe gîtul vasului sînt niște benzi din triunghiuri și linii în zig-zag fin incizate. Intregul decor incizat este încrustat cu un alb de bună calitate ce contrastează puternic și plăcut cu negrul lustruit al vasului.

Vasele sînt de cea mai bună factură a fazei clasice a Culturii Basarabi.

10. Cozlea – Sirinea⁶

În vecinătatea pîrului Sirinea la cca. 800 m est de această, deasupra unui perete vertical pe o margine de terasă și la capătul unui „cleanț” care urcă, se găsește o movilă înaltă de 6–8 m cu un diametru de cca. 20 m; cu șanț lat de 4–5 m și adînc de 2–3 m.

Movila este străbătută de numeroase găuri, vizuini, puțuri, fiind tăiată de gropi făcute de cătătorii de comori. Lucrarea este gigantică ca proporții. În interior, de sub o cupolă, semirotondă, înaltă de 1,20 m și largă de cca. 2 m spre bază, a fost practicat un puț larg de 1 m și adînc de peste 2 m.

Puțul a fost recent săpat sau adîncit, dovadă: pămîntul scos și evacuat prin intrarea spre sud.

În locul în care a fost evacuat pămîntul se observă săpături mai vechi. Ne aflăm așadar în fața unei mici redute, în mod sigur o ascunzătoare a unor hoți care probabil prădau de-a lungul Dunării.

În acest fel credem că se explică atît munca

uriașă, depusă pentru ridicarea construcției cât și eforturile depuse de „căutătorii de comori”.

Obiectivul socotim că trebuie reținut, studiat el și vecinătatea lui.

NOTE

1. Marian Gumă, Ion Dragomir, în *Banatica*, VIII, 1985, p. 107–122.

2. Florea Mogoșanu, în *Banatica*, II, 1973, p. 17–19.

3. Ilie Uzum, în *Banatica*, III, 1975, p. 131–143.

4. Ion Dragomir, în *StComC*, IV, 1982, p. 209–233. [*sic!* 209–212]

5. Ilie Uzum, Gheorghe Lazarovici, Ion Dragomir, în *Banatica*, II, 1973, p. 408; Marian Gumă, în *Banatica*, V, 1979, p. 126–128.

6. Informații primite de la domnul Cîrstea Petre cu multă bunăvoință și a unor observații de la Gheorghe Lazarovici.

Uzum 1975

Ilie Uzum, Cimitirul medieval de la Gornea – „Tîrcheviște”. *Banatica* III (1975), 131–143.

Uzum, Lazarovici, Dragomir 1973

Ilie Uzum, Gh. Lazarovici, Ion Dragomir, Descoperiri arheologice în hotarul satelor Gornea și Sichevița. *Banatica* II (1973), 403–416.

BIBLIOGRAFIE¹

Dragomir 1982

Ion T. Dragomir, Descoperiri arheologice ce indică prezența unei necropole-romane în punctul „Locuri-Lungi”-Gornea (jud. Caraș-Severin). *StComCaransebeș* IV (1982), 209–212.

Gumă 1979

Marian Gumă, Date noi privind descoperirile hall-stattiene de la Gornea. *Banatica* V (1979), 115–180.

Gumă, Dragomir 1985

Marian Gumă, Ion Dragomir, Un depozit de bronzuri de la Liubcova-Țiglărie. *Banatica* VIII (1985), 107–122.

Lazarovici *et alii* 1993

Gheorghe Lazarovici, Zoia Maxim, Dumitru Țeicu, Adriana Oprinescu, Șantierul arheologic Gornea 1989. *Banatica* I (1993), 295–319.

Luca 2006

Sabin Adrian Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc: repertoriu*. Sibiu (2006).

Luca 2016

Sabin Adrian Luca, *Arheologii timpului lor*, Sibiu (2016).

Mogoșanu 1973

Florea Mogoșanu, Date cu privire la paleoliticul din jud. Caraș-Severin. *Banatica* II (1973), 13–23.

¹ Am completat bibliografia autorului, menționată în note, încadrată între anii 1973–1985, cu lucrări ulterioare și o prezentăm conform normelor *Analelor Banatului* (nota Colegiului de redacție).